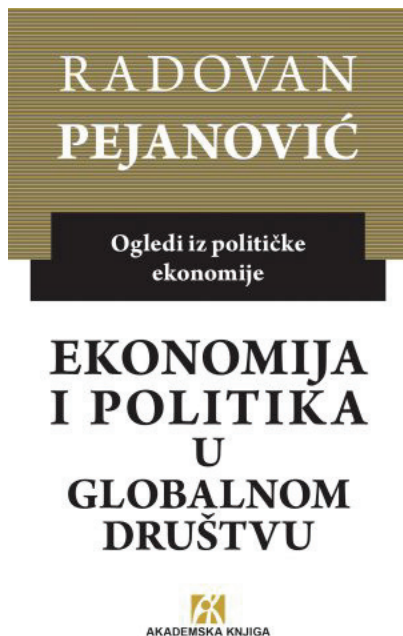

Prikaz knjige (Book Review)

**RADOVAN PEJANOVIĆ
OGLEDI IZ POLITIČKE EKONOMIJE –
EKONOMIJA I POLITIKA U GLOBALNOM DRUŠTVU**

Novi Sad, Akademska knjiga, 2018, s. 214

ISBN: 978-86-6263-224-1

Sve svoje životne i profesionalne resurse Prof. dr Radovan Pejanović ulaže u brižljivo građenje misaone tvrđave u čijoj osnovi čvrsto stoje osnovi funkcionisanja ljudskog društva, maestralno opisani kroz istoriju ekonomske misli. Nakon izvanredne knjige *Razvojni problemi prirode i društva* (Akademska knjiga, 2017) koja se bavi budućnošću egzistencije čovečanstva u neoliberalnom kapitalizmu, upućujući važnu poruku da do promena (do)sadašnje politike i sistema vrednosti može doći, samo da nam je „volje, odgovornosti, svesti, razuma, razboritosti, mudrosti i pameti“ da se iz neodrživog sistema razvoja iščupamo i izgradimo inteligentniji održivi društveni sistem, knjiga *Ekonomija i politika u globalnom društvu*, dalje prodire u same temelje većitih pojmova u istoriji ljudske civilizacije: države, ekonomije, tržišta i politike.

Artikulišući stavove klasičnih i neoliberalnih ekonomista i mislilaca, u vidu svojevrsnih ogleda iz političke ekonomije, autor logično i integralno predstavlja svu kompleksnost funkcionisanja mehanizma globalnog kapitalističkog društva, stavljajući svaki element ove ogromne misaone tvrdave na svoje pravo mesto. Četiri stuba – četiri eseja čine glavnu konstrukciju ove mentalne građevine: Tržište – država i ekonomija u savremenom društvu, Društveno-ekonomske posledice neoliberalnog kapitalizma, Razmišljanja o sudbini demokratije i O odnosima između Zapada i Rusije i nužnosti novog globalnog poretka. Pronicljivom kritikom, kroz dva ključna večita fenomena savremenog ljudskog društva: ekonomiju i politiku, autor ukazuje na moguće puteve izlaska društva iz opasnog i naizgled bezizlaznog Dedalovog lavirinta u kome se nalazi.

U predgovoru Prof. dr Radovana Pejanovića možemo uočiti osnovnu težnju ka razumevanju savremenog sveta i modernog društva i ujedno zapaziti osnovnu misao: “Da – tržišnoj ekonomiji, ne – tržišnom društvu” gde se jasno vidi temeljan pravac koji je prisutan tokom čitave Profesorove karijere – konstantna posvećenost izgradnji boljeg društvenog sistema i poretka, na lokalnom i globalnom nivou, na kratki i na dugi rok. Kritičkim preispitivanjem i multidisciplinarnim pristupom Ekonomija je analizirana kroz dva aspekta: odnosa između tržišta i države (slobode i nužnosti), kao dve fundamentalne kategorije i institucije, sa jedne strane i neoliberalnog koncepta razvoja kapitalističkog društva, koji je doveo do neodrživih društveno-ekonomskih odnosa i posledica, sa druge strane. U okviru fenomenologije politike, predmet posmatranja i kritike jeste ugrožena demokratija kao civilizacijski nusproizvod u razvoju ljudskog društva i narušeni odnosi Zapad – Rusija, koji su ključni za dalju sudbinu čovečanstva. Težinu bavljenja političkom ekonomijom dokazuje i činjenica da su istorija ekonomske misli, ekonomska istorija i politička istorija duboko isprepletane naučne discipline, dodatno obojene istorijom tehničko-tehnološkog napretka ljudske civilizacije. Stoga, da bismo razumeli kompleksnost svakog pojedinačnog trenutka u ekonomskoj istoriji ljudske civilizacije, moramo znati političko-ekonomsku situaciju i ekonomske probleme datog momenta, poznavati interese i ekonomske poglede, stanovišta, motivacije i pokretače tadašnjih glavnih ljudi od uticaja.

Kroz neverovatnu sadržajnost i jezgrovitost, u prvom eseju Tržište – Država i ekonomija u savremenom društvu autor razmatra ključno pitanje makroekonomije: odnos između države i tržišta u sistemu savremenih društveno-ekonomskih odnosa. Kroz razlaganje liberalnog i državnog koncepta

ekonomije i savremene ekonomije i nove uloge države, Profesor Pejanović podvlači i ističe značaj društva znanja, četvrte industrijske revolucije i tehničko – tehnološkog napretka sadržanog u interakciji univerziteta, industrije i vlade, dolazeći do zaključnih razmatranja u ovom prvom delu u vidu razrešenja dileme “država ili tržište” rečima Kejnsa: “Tržište gde god je moguće, država kad god je nužno”.

O napuštanju “države blagostanja”, problemima, uzrocima i posledicama ekonomskih nejednakosti u neoliberalnom društvu autor govori u drugom eseju nazvanom Društveno-ekonomske posledice neoliberalnog kapitalizma. Studioznim pristupom, sa izuzetnom disciplinom i redom u strukturi izlaganja i predstavljanja ovakve kompleksne fenomenologije savremenog kapitalizma, sa istorijskog aspekta Profesor maestralno opisuje i gradi savremenu društveno-ekonomsku teoriju. Razgrađujući pojam neoliberalizma kao faze kapitalizma, koncepta društveno-ekonomskog razvoja zasnovanog na liberalizmu kao filozofiji, kroz analizu stanovišta glavnih oslonaca ekonomske politike 20. veka, Marksa i Kejnsa, pa zatim Mizesa, Hajeka i čitave neoklasične škole ekonomije, sve do savremenih ekonomskih mislilaca Džozefa Stiglicia i Pola Krugmana, autor ističe sve probleme i mogućnosti rešavanja izazova liberalnog svetskog poretka. U zaključnim razmatranjima drugog dela knjige ističe se poruka da ekonomija treba da se vrati svojim moralnim osnovama, od kojih je otišla predaleko. A kada je reč o sudbini kapitalizma, navode se reči švajcarskog autora Kristofa Flajšmana, koji u knjizi *Kapitalizam kao religija – profit za sva vremena* kaže: “Kraj kapitalizma naslućuju mnogi njegovi kritičari čim se pojavi neka veća ekonomska kriza, pa čak ga i euforično pozdravljaju. Čak je i Karla Marksa obuzimalo to prijatno iščekivanje. Ja ne bih imao ništa protiv kraja kapitalizma, ali su se, ipak, protivrečnosti iz poslednjih 150 godina pokazale veoma fleksibilnim, tako da ne bih savetovao da se previše čvrsto veruje u ovaj kraj.” Na samom kraju Profesor upozorava na ozbiljnu narušenost liberalnog svetskog poretka i navodi ozbiljan nivo svetske zaduženosti koji je probio sve prethodne rekorde i nastavlja da raste, kao zabrinjavajuće činjenice sa neizvesnim ishodom, polako uvodeći čitaoca u sledeću temu – pitanja sudbine demokratije.

Treća celina – treći stub dela *Ekonomija i politika u globalnom društvu*, posvećena je različitim teorijskim modelima demokratije i praksi demokratskih sistema zbog nužnosti kritičkog promišljanja, jer je – kako autor precizno dijagnostifikuje bolest savremenog društva – došlo do ozbiljnih deformacija i zloupotreba demokratije u globalnom društvu! Kroz interesantan i poučan

uvod podsećajući na prve oblike demokratije u antičkoj Grčkoj, preko renesansnih italijanskih gradova – država, do nacionalne i predstavničke demokratije kakvu danas poznajemo – nazvanu od strane Roberta Dala “drugim preobražajem” demokratije u Evropi oko sredine XVIII veka, autor čitaoca podseća i podvlači da i u vreme Aristotela demokratija nije bila isticana kao najbolji već kao jedan od mogućih oblika državnog uređenja i smatrala se državom u kojoj vladaju jednaki i slobodni ljudi. Pri tome, Aristotel je isticao da je demokratija politički oblik koji podleže kvarenju, i da je pod uticajem različitih demagoga, kada prelazi u svoj izopačeni oblik - demagogiju. Težište trećeg eseja *Razmišljanja o sudbini demokratije* posvećeno je modernom društvu i njegovoj višestrukoj i dubokoj krizi, jer kako navodi Profesor Pejanović demokratija ili “demokratura” (kako je neki filozofi danas nazivaju), kao bitna odrednica tog i takvog društva, deli njegovu sudbinu. Nukleusi mišljenja o demokratiji kroz istoriju – Šopenhauer, Čomski, Milanović i svi drugi mislioci i autoriteti koji se bave ovom problematikom imaju zajednički imenilac u isticanju velike opasnosti da se demokratija pretvori u diktaturu mediokriteta – što Autor na veoma jasan i razumljiv način artikuliše. Nadalje, predstavljanjem i analizom misli političkog filozofa i etičara Otrfida Hefe-a, dolazimo do odgovora na pitanje šta će biti sa demokratijom? Na kraju jednostavnog odgovora na ovakvo složeno pitanje, umesto zaključka – poruka: “kritičko prespitiivanje stvarnosti, a ne samo prihvatanje realnosti. Društveni aktivizam, znači hrabro nemirenje sa postojećim stanjem, stalna borba svakog od nas, I to znanjem, a ne oružjem, snagom argumenata, a ne snagom sile, pritisaka, manipulacija i zloupotreba. To je put u funkcionalno demokratsko društvo.”

U četvrtom eseju *O odnosima između Zapada i Rusije i nužnosti novog globalnog poretka*, otvaraju se pitanja ključnih problema savremenih međunarodnih odnosa. Osnovna srž i poruka ovog dela jeste da su potrebne duboke promene u arhitekturi međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa, kao i promene sistema vrednosti u međunarodnim odnosima i unutar pojedinih zemalja, u cilju izgradnje novog svetskog poretka. Analizom stavova Gija Metana, Noama Čomskog i Hanesa Hofbauera i drugih autora i izvora, Profesor Pejanović ovde opisuje u prvom redu fenomene rusofobije i antisemitizma, kao raznolike, transkulturalne, višestruke, multietnične, transistorijske religiozne temelje neograničene vremenom. Metanov fenomen rusofobije, SAD kao vodeći igrač međunarodnih odnosa – kritika od strane Noama Čomskog, Hofbauerova slika neprijateljstva Zapada prema Rusiji, Civilizacijski koreni rivalstva između Rusije i Zapada, Koreni narušenih odnosa, Hladni rat i izazovi

novog doba, kao posebne podceline i međusobno nadgrađujući delovi govore o "civilizacijskim razlikama Istoka i Zapada, fobijama, stereotipima i predrasudama u međunarodnim odnosima koji vode u nesporazume, netoleranciju i netrpeljivost, što narušava demokratska društva, jačajući populizam i ekstremizam." Zaključni četvrti esej autor zaokružuje rečima Heris Lija: "Samoubistvo razuma suoćice čovečanstvo sa sumornim izgledom povratka na brutalni zakon džungle, koji je upravljao ljudskim zajednicama delom naše istorije i praistorije" sa važnom porukom – osnovni uslov u izgradnji svetskog novog održivog globalnog poretka je da prevlada razum!

Knjiga *Ogledi iz političke ekonomije Ekonomija i politika u globalnom društvu*, još jednom je potvrdila nastojanje Prof. dr Radovana Pejanovića, kao autora brojnih vrednih naučnih radova, knjiga i publikacija, urednika Akademске knjige iz Novog Sada, prestižne savremene izdavačke kuće koja je omogućila srpska izdanja savremenih kapitalnih dela svetske ekonomske misli, da širi svoje dugogodišnje sticano znanje na jedan izuzetno upotrebljiv način. Svojim delima Profesor Pejanović daje priliku čitaocima da na sveobuhvatan način shvate i sagledaju svu kompleksnost većitih pojmova iz oblasti ekonomije, politike i društva, stvarajući vrednu riznicu suštinskih poruka za dobrobit budućeg ljudskog društva! Znanje u vidu koncentrata, lišeno manje bitnih informacija, koncipirano na jedan kompleksan, ali ujedno vrhunski logičan način nalazi se na svakoj stranici knjige koja je predmet ovog prikaza. Iz ugla nekog ko je oduvek tražio odgovore u knjigama, pokušavajući da razume našu prošlost i stvarnost, nalazim pravo da kažem da sam brojne odgovore pronašla i ovim putem iskažem veliku zahvalost Profesoru Pejanoviću što svoje dugogodišnje iskustvo i znanje stavlja na raspolaganje svima – kritičkim mislećim ljudima slobodnog duha!

dr Jelena Ješić